

није настали. Најдужи текст обухвата око 40 двоструких страница у коме је реч о пророштву са дужом расправом о исправности пророштва и неисправности астрологије. Звезде су знакови, а не силе (σημεῖα – δυνάμεις). Коментар изискује добро познавање античке реторике и граматике. Но коментар садржи и комплексна места кроз Оригенову компликовану аргументацију. Ориген не чита текст Књиге Постања као јудејски историјски текст, већ алегоријски, то јест сматра да текст поручује нешто друго и више од буквалне равни. Ориген ће етички изазов видети у анагогичком смислу: Адам је Христос, Ева је Цр-

ква, Бог је Света Тројица – Отац, Син и Свети Дух који лебди над водом – и Премудрост! *Sapientia*.

Увод приређивача, који је у маниру латинских *praefationes*, у целокупна дела (*Gesamtwerk*) врло је предметан и сажет. Оба дела OWD су приређена са највишом издавачком акрибијом. То је плод дугогодишњег минуциозног рада који је уложен у превод и коментар. Овај херкуловски пројект изискује пажњу не само тумача Оригеновог учења, већ и шире интелектуалне јавности, јер полаже темеље прецизнијем читању и рецепцији дела једног од најзначајнијих аутора свеколике античке и хришћанске историје. *Зоран Ангрић*

Christoph Marksches, Jens Schröter (Hrsg.): *Antike christliche Apokryphen in deutscher Übersetzung, I: Evangelien und Verwandtes*

Teilband I. und II. Mohr Siebeck, Tübingen 2012.

XXVI + 1468 стр. ; 24 cm

ISBN: 978-3-16-149951-7

Антички хришћански апокрифи

Новозаветни апокрифи се, након шест претходних издања, мимо сваког очекивања, објављују под промењеним насловом – *Антички хришћански апокрифи*.

Реч је о изузетно успелом избору апокрифних списа, обја-

вљених са минуциозним научним апаратом који омогућује оптималан увид у интернационалну библиографију и најновије научне тенденције у њиховом изучавању. То је примерна заслуга њихових приређивача, двојице професора са Хумболтовог универзитета у

Берлину, Кристофа Маркшиса и Јенса Шрөтера.

Назив *Антички хришћански апокрифи* кореспондира са досад у науци примењиваним именом „Новозаветни апокрифи“ – „Neutestamentlichen Apokryphen“. Ново издање – у међувремену је то већ 7. издање – појављује се под новим насловом – „Антички хришћански апокрифи“, са новим приређивачима, готово потпуно промењено и опсежно допуњено новим текстовима. Приређивачи веле да су списи овог издања били категоризовани на основу трију критеријума: 1. сходно сведочанствима о њиховој апокрифној старини, 2. сходно формалним и тематским односима тог списка према Новом Завету, и 3. сходно њиховом датирању из периода хришћанске антике пре окончања процеса канонизације Новог Завета. Апокрифи су, поједностављено изражено, они текстови који нису ушли у састав библијског канона односно светих списа Новог Завета.

Та чињеница их чини истовремено загонетним и интересантним. Они приповедају о библијским личностима или износе нове садржаје.

И ти списи су, као и канонски, израз хришћанског исповедања вере и имали су историјски утицај како на богословље, тако и на историју уметности. Ново издање садржи све неканонске списе из антике, као и нове тек-

стове из исламског предања. Сви неканонски списи су сада обављени под именом „Antike christliche Apokryphen in deutscher Übersetzung“ (AcA) и биће едитарни у укупно три књиге. Досад је објављена прва књига у два тома на више од 1480 страница – Christoph Marksches, Jens Schröter (Hrsg.): *Antike christliche Apokryphen in deutscher Übersetzung, I: Evangelien und Verwandtes. Teilband I. und II.* (Mohr Siebeck, Tübingen 2012). Овде бисмо примера ради представили један такав апокрифни спис.

„Јеванђеље по Јуди“

Иако је апокриф овог списка пронађен пре седам година, тек се сада – благодарећи овом примерном издању – нешто више о њему поуздано може рећи.

Поводом открића овог списка, године 2006. узбуђење је достигло своју кулминациону тачку. Наиме, амерички магазин *National Geographic* објавио је текст за који се од 1800. г. знало да постоји – „Јеванђеље по Јуди“, које описује среброљубивог апостола као јединог правог Спаситељевог ученика. И Св. Иринеј у својим

списима спомиње употребу „Јеванђеља по Јуди“ код извесних Каинићана, који Свето Писмо субверзивно на главу изврћу.

О тексту и контексту

Од првог објављивања овог списка на интернету, наука је начинила важан корак унапред и недвосмислено утврдила да је реч о грчком тексту гностичке провенијенције, насталом у источном делу Средоземља након средине другог века.

Ово „Јеванђеље по Јуди“ је, као и неки други гностички списи, сачувано само у коптском преводу. Овај превод је пронађен у једном египатском кодексу из 4. века, који садржи још неколико гностичких текстова. „Јеванђеље по Јуди“ приказује перспективу једне опозиционе хришћанске групе из 2. века, која се одвојила од Цркве. На жалост, овај спис ни на који начин не доприноси бољем поимању лика историјског Јуде.

Најпре су објављени фрагменти овог Јеванђеља, а потом и интегрални текст у виду дигиталних фотографија. Чини се да са новим изненађењима не треба више рачунати. Немачки превод, који је узео у обзир све нове фрагменте и текстуалне реконструкције изворника (тзв. *Codex Tchacos*) припремио је историчар из Аугсбурга, египтолог Грегор Вурст, у оквиру пројекта проф.

Маркшиса и Јенс Шретера – *Judasevangelium und Codex Tchacos. Studien zur religionsgeschichtlichen Verortung einer gnostischen Schriftensammlung* (2012). На многим конгресима и конференцијама истраживачи су се бавили овим кодексом, што је и документовано у више научних зборника.

„Јеванђеље по Јуди“ има одлике и осталих гностичких Јеванђеља: дијалошки део у коме је изнето неправоврно учење и препредено ситуирано у наративни оквир. Васкрсли Христос је у њима платформа за „тајно учење“. Овакав контраст је типична сцена гностичких дуализама: на једној страни су посвећени, а насупрот њима стоје неуки и борнирани ученици. Јуда стоји насупрот свим апостолима који су у дубокој заблуди, док он добија ексклузивну поуку о „тајни царства небеског“. За разлику од описа из канонских Јеванђеља, Исус се у овом гностичком јеванђељу према осталим ученицима односи са иронијом и подсмехом.

Све те и друге аспекте апокрифне књижевности садржи ново издање *Античких хришћанских апокрифа*, чије објављивање и наговештај преосталих двају томова дају нова крила овој фундаменталној теми библијске теологије и уливају наду за њихову дубљу и свестранију богословску тематизацију.

Зоран Ангрић